

ELS ESPASINS, DISTINTIU TRADICIONAL DELS REGIDORS DE MONTBLANC

Gabriel SERRA I CENDRÓS

Josep M. Esqué i Abelló va donar al Museu Comarcal el passat mes d'abril un dels antics espasins de l'Ajuntament de Montblanc, d'aquesta manera, els visitants del Museu poden contemplar un dels elements que, juntament amb la gramalla i posteriorment la banda, la faixa o la vara, han distingit al llarg dels segles els batlles, alcaldes o regidors de la Vila Ducal¹.

L'espasí, o espasa petita, té una fulla de 74 centímetres de llargada per 10,5 d'amplada a la creu. Al seu puny hi llueix l'escut de la vila. La data de la seva construcció no ha pogut ser esclarida fins al moment, però tot fa pensar que data de final del segle passat o començaments de l'actual. La funda, per exemple, és gairebé amb tota seguretat de 1915 ja que, segons consta en els llibres de comptes de l'ajuntament, Maties Amorós va fer aquest any 15 fundes pels espasins municipals².

Sobre l'origen dels espasins com a part de la indumentària dels regidors de la vila, els cronistes locals assenyalen que aquest apareix com una evolució del privilegi de les autoritats montblanquines a portar espasa i que, per tant, es remontaria com a mínim al segle XIII o XIV. Així ho diu, per exemple, Ramon Cantó en la seva història inèdita de la població³.

1.- Sobre aquest tema podeu veure J.M. PORTA I BALANYÀ: *La indumentària oficial dels mambres del Consell i Consistori municipal de Montblanc. El cas de la gramalla, bandes i estucs a "Espitllera"*, núm. 41 (maig de 1985), p. 27 i 42 (juny de 1985), p. 38.

2.- Arxiu Històric comarcal de Montblanc (AHCM), Fons municipal de Montblanc, reg. 247.6, Manament 158.

3.- Ramon CANTÓ I ESPINACH: *Historia de la Il·lustre y Real Villa de Montblanch*, manuscrit inèdit, 1894, vol. II, p. 137. que es conserva al Museu Comarcal de la Conca de Barberà.

“L’us de l’espasa per dits Consellers ó Jurats ja’l teniam molt abans de 1298... Desde antiquissim temps, quant menys desde l’any 1322 ó 1328 tenian nostres Batlles lo privilegi de nombrar, com a delegat de Montblanch, á un dels Regidors pera que, revestit ab la gramalla y espasa, presidís l’acte de reparto dels antichs delmes y primicies en los pobles que perteneixian al terme de nostra vila...”

Cantó assenyala en la seva monumental obra que els regidors del consistori montblanquí vestien a l’Edat Mitja amb la gramalla vermella i l’espasa llarga a la cintura. Porta hi afegeix que la gramalla portava una caputxa que es posaven només en cas de pluja ja que al cap hi portaven un casquet. Aquesta indumentària perduraria fins al segle XVIII, quan els nous costums van fer desapareixer el casquet i van fer retocar la tradicional gramalla adaptant-la als nous gustos de l’època.

La transformació més radical tindria lloc, però, a partir del 1714 quan les noves autoritats van prohibir l’us de la gramalla i van fixar com a distintius dels regidors la banda amb l’escut de la població. L’espasa o l’espasí no es devia veure afectat per aquesta mesura ja que al segle XIX els regidors sortien al carrer lluint sobre el pit la banda borbònica i amb l’espasí a la cintura. Les antigues gramalles dels regidors van ser transferides als “porrers” o “macers” que acompanyen encara avui amb les gramalles al consistori en els actes més assenyalats.

Joan Poblet recull en els seus apunts d’història de la vila una descripció de Josep Pin i Soler sobre la Festa Major de Montblanc de 1875 que confirma que en aquella data el consistori continuava portant els espasins: *“i tocant al tabernacle, los senyors del Magnífic ajuntament amb espasa a la cintura seguits ells mateixos per l’ermità de Sant Joan...”*⁴. Per altra part, en el reglament inèdit de cerimònies de l’ajuntament de Montblanc redactat per l’alcalde Miquel Alfonso i Anguera l’any 1877 i recollit pel mateix Joan Poblet es fa referència en diverses ocasions també als espasins⁵ com a part de la indumentària dels regidors.

Amb el canvi de segle els ajuntaments montblanquins van emprendre la tasca de la catalanització municipal i, en el marc d’aquesta, la recuperació dels antics símbols catalans. L’any 1904 el consistori montblanquí presidit per Josep Garriga va acordar substituir les bandes borbòniques per les medalles amb l’escut de la vila⁶. Malgrat l’acord, aquesta mesura no devia posar-se en pràctica ja que el 1910 el Ple de l’ajuntament torna a acordar

4.- Joan POBLET I CIVIT: *Notes històriques de la vila de Montblanc*, manuscrit inèdit, 1922-31, vol II, p. 243.

5.- *Festes religioses a quines assisteix l’Il·lustríssim ajuntament de la vila. Ceremonies i instruccions de les mateixes... còpia del primitiu original fet a ma de l’ex-batlle que fou de la Vila en Miquel Alfonso Anguera l’any 1877 a Josep POBLET I CIVIT*, op. cit., p. 252 i següents.

6.- J.M. PORTA: Op. cit., núm. 42 (juny 1985), p. 38.

substituir les bandes per les medalles⁷ i continuar mantenint els espasins:

“(...) por unanimidad se acordó que, en lo sucesivo, usen los Señores Concejales, como distintivo en actos oficiales, un escudo de la Villa, colgante de un cordón granate, sobre el pecho y el espadín de antiguo privilegio; y el alcalde y Tenientes un fajín de seda de igual color con análogos escudo por ahora, para lo cual se usan los escudos y gramallas usados hasta ha pocos años; reservandose los actuales distintivos en el ojal para actos individuales y de poca importancia(...)”.

Gairebé un any després, el Ple de l'ajuntament torna a tractar sobre el tema delimitant encara més l'ús de les medalles, faixes i vares. Els espasins, símbol d'antics privilegis de la població van continuar essent portats pels regidors fins al 1936. Així, en l'inventari de béns de l'ajuntament de 1930 apareixen guardats en la vitrina d'honor de l'ajuntament amb la bandera de la vila, les faixes, les vares i les medalles⁸.

La major part dels espasins, com la resta d'objectes municipals, es van perdre amb la guerra i fins i tot després d'aquesta; el 1944 l'ajuntament havia recuperat un dels antics espasins⁹ que es va perdre anys més tard. Afortunadament l'esforç de ciutadans particulars per recuperar i conservar el patrimoni col·lectiu ha fet possible que les vitrines del Museu puguin mostrar als visitants un d'aquests elements de l'antic municipi de Montblanc.

7.- AHCM, Fons municipal de Montblanc, Llibres d'actes, 1910, II, 19 (fol. 9v.), reg. 14.2/2

8.- AHCM, Fons municipal de Montblanc, Inventari del mobiliari, objectes i estris propietat de l'ajuntament de Montblanch, 1930, reg. 46.1/4. En aquesta vitrina, que era al despàtx de l'alcalde, hi havia, segons l'inventari: la bandera de la vila, 16 espasins amb el puny daurat i escut de la vila “*que usan los Sres. Concejales*”, 3 “*fajines de seda, con el escudo bordado en el centro, que usan el Sr. Alcalde y Tenientes de alcalde*”, 4 “*varas con bellotas, que usan el Sr. Alcalde y Tenientes de Alcalde*”, 8 medalles amb l'escut de la vila pels regidors, 1 medalla pel secretari i 4 distintius per a les solapes.

9.- AHCM, fons municipal de Montblanc, Inventari de mobiliari de l'ajuntament, 1944, reg. 46.1/8